

О.М.Бєлая (Київ)

ДОКУМЕНТАЛЬНА ВИСТАВКА «ГЕРОЙ УКРАЇНИ П.Т.ТРОНЬКО: ЩО ЗАЛИШИЛОСЬ НАЩАДКАМ»

Відкриття експозиції відбулося 4 грудня 2015 р. у приміщенні Державного архіву Київської області. Виставку присвячено пам'яті доктора історичних наук, професора, академіка НАНУ, завідувача відділу регіональних проблем історії України Інституту історії України НАН України (з 1980 р.), голови правління Національної спілки краєзнавців України (1990–2011 рр.) та Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олеся Гончара (1996–2011 рр.), заслуженого діяча науки і техніки, почесного громадянина Києва, віце-президента Асоціації історичних міст України, головного редактора журналу «Краєзнавство», голови редколегій 26-томної «Історії міст і сіл Української РСР» та багатотомної науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією», почесного головного редактора журналу «Пам'ятки України», депутата Верховної Ради УРСР 2-го, 5–11-го скликань, Героя України Петра Тимофійовича Тронька, 100 років від дня народження якого виповнилося торік.

Життя й діяльність П.Т.Тронька тісно пов'язані з Київською областю. У 1943–1946 рр. він перебував на посаді першого секретаря Київського обкому та міськкому ЛКСМУ. У Державному архіві Київської області зберігаються численні документи, що характеризують діяльність П.Т.Тронька цього періоду: рішення бюро, інструкція зі збору матеріалу про комсомольсько-молодіжне підпілля, тези та стенограми виступів на партійних і комсомольських конференціях, мітингах, зустрічах, у тому числі з югославською молоддю, міжнародних форумах. У 1950–1961 рр. П.Т.Тронько – член Київського обкому КПУ. У цей час він займався питаннями науки та вузів області, а з 1952 р. перебував на посаді секретаря обкому. Цей період також знайшов відображення у документах державного архіву.

Листування Київської обласної ради депутатів трудящих із Радою Міністрів УРСР надає уявлення про коло питань, якими Петро Тимофійович займався, перебуваючи на посаді заступника голови республіканського уряду (1961–1978 рр.): охорона здоров'я, освіта, стан загальноосвітніх шкіл та вузів, розвиток культури, кінематографія, преса, теле- й радіомовлення. Багатовекторною та різнобічною була його діяльність у сфері охорони культурної й історичної спадщини: увічнення пам'яті загиблих під час Великої Вітчизняної війни, упорядкування меморіальних місць на Букринському плацдармі, будівництво історико-монументального комплексу запорізького козацтва на острові Хортиця, створення Музею народної архітектури та побуту у селі Пирогові, керівництво редакцією 26-томної «Історії міст і сіл Української РСР» тощо.

Документи державного архіву (протоколи засідань, звіти, характеристики, стенограми виступів) дають уявлення про роботу П.Т.Тронька в академічному Інституті історії України та на посаді голови правління Національної спілки краєзнавців України. Із 2006 р. – часу, коли Петро Тимофійович працював у читальному залі, готуючи матеріали до ювілейного видання, присвяченого його життю та діяльності, у державному архіві зберігається його особова справа користувача.

З огляду на наявність великого масиву документів, які зберігаються в Державному архіві Київської області, його керівництво ухвалило рішення про підготовку виставки, присвяченої 100-річчю від дня народження П.Т.Тронька. Під час виявлення та відбору документів експозиції з'ясувалося, що останній період життя й діяльність Петра Тимофійовича на посадах голови Комісії з питань відтворення визначних пам'яток історії та культури при Президентіві України (1995–2001 рр.) й голови правління Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олеся Гончара в

матеріалах архіву не відображено. У зв'язку з цим у грудні 2014 р. у працівників відділу використання інформації документів виникла ідея звернутися з пропозицією про співпрацю до доньки академіка – Лариси Петрівни Тронько. На її домашню адресу було направлено два інформаційних листи, неодноразово проводилися телефонні переговори. У результаті кількох зустрічей удалося досягнути домовленості про передачу частини сімейного архіву на постійне зберігання в Держархів Київської області. На цій основі було сформовано опис №1, до якого ввійшли оригінали та копії документів, а саме автобіографія з додатками, вітальні телеграми, звернення, листи до прем'єр-міністра, президента та інших посадовців із питань відтворення історико-архітектурних пам'яток, фотографії, грамота ЦК ЛКСМУ, нотатки про участь у з'їзді комсомолу Болгарії в 1945 р., блокноти з робочими записами початку 2000-х рр., газетні вирізки зі статтями про П.Т.Тронька та ін.

Одночасно було налагоджено контакти з виконавчим директором Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олесея Гончара В.М.Іршенко, яка запропонувала передати архіву документи Комісії з питань відтворення визначних пам'яток історії та культури при Президентові України. Результатом проведеної зустрічі стало вибіркове вилучення під розписку ряду матеріалів, які характеризують діяльність П.Т.Тронька на посаді голови цієї інституції, насамперед списки історичних споруд, що підлягають відновленню або реставрації, у тому числі на території Києва та Київської області. Особливу увагу привернула технічна документація щодо проведення геологічних, спелеологічних та археологічних досліджень, будівельних робіт під час відтворення Михайлівського Золотоверхого монастиря та Успенського собору Києво-Печерської лаври, а також листування з питань збереження цих та інших пам'яток. На умовах узгодження з донькою академіка – Л.П.Тронько – було передано також документи особистого характеру: копії (в тому числі кольорові) паспорта, трудової книжки, ідентифікаційного коду, посвідчення голови комісії, оригінали й копії листів академіка Б.Є.Патона, академіка архітектури Ю.С.Асеева, письменника Н.С.Рибака, наказ начальника політвідділу 8-ї повітряної армії, візитні картки, газетні статті, фотографії тощо. Отже експозицію документальної виставки сформовано на основі матеріалів нещодавно започаткованого в Державному архіві Київської області особового фонду «Герой України Тронько Петро Тимофійович».

На церемонії відкриття виставки директор архіву С.А.Каменева розповіла про те, як узгоджувалася керівництвом її назва. Л.П.Тронько поділилася спогадами про свого батька. Виконавчий директор Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені Олесея Гончара В.М.Іршенко охарактеризувала П.Т.Тронька як голову цієї інституції, а старший науковий співробітник Інституту історії України НАНУ, секретар Головної редколегії науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією» канд. іст. наук Р.Ю.Подкур висловив свої думки щодо Петра Тимофійовича як наукового керівника. Заступник голови ради Київської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури Н.І.Булаєвська запропонувала звернутися з листом до Кабінету Міністрів України з пропозицією назвати Національний музей народної архітектури та побуту України в Пирогові ім'ям Героя України П.Т.Тронька. Удова двічі Героя Радянського Союзу однополчанина П.Т.Тронька В.Д.Лавриненкова – член Спілки письменників України Є.П.Лавриненкова – прочитала вірші, присвячені пам'яті Петра Тимофійовича.

У заході також узяли участь представники Державної архівної служби України, центральних державних архівних установ, Держархіву міста Києва, громадських організацій, студенти Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», учні-члени Малої академії наук та ін.